

LBRIS

We know
books

Nicolae I. Ionescu

Constanța Bălan

Antologie

de literatură românească

pentru clasa III-IV

EDITURA CD PRESS

Delavrancea,	– <i>Nevele și povestiri</i> , vol. I, II, Editura de stat
Barbu Ștefănescu	pentru literatură și artă, București, 1956
Dicționar de ghicitori	– colecție inițiată și coordonată de Anatol
	Vidrașcu și Dan Vidrașcu, ediția a II-a,
	Editura Litera Internațional, 2003
Eminescu, Mihai	– <i>Poezii</i> , Editura Coresi, 1998
Gârleanu, Emil	– <i>Din lumea celor care nu cuvântă</i> ,
	Editura Coresi, București, 2005
Hasdeu,	– <i>Pagini alese</i> , Editura Tineretului,
Bogdan Petriceicu	București, 1968
Heliade-Rădulescu,	– <i>Scrieri alese</i> , Editura Albatros,
Ion	București, 1978
Iosif, Ștefan Octavian	– <i>Poezii</i> , Editura Vizual, 2002
Ispirescu, Petre	– <i>Bucăți alese</i> , vol. I, II, Editura Cultura
	Românească, București, 1940
Legende de Cosmosului	– Editura Grai și Suflet – Cultura
	Națională, București, 1994
Neculce, Ion	– <i>O samă de cuvinte</i> , Editura Corint, 2004
Pann, Anton	– <i>Scrieri alese</i> , ediție ilustrată, cu studii
	și explicații, îngrijită de I. Papadopol,
	vol. I, II, Editura Cultura Românească,
	București, 1940
Slavici, Ioan	– <i>Limir-împărat. Povești</i> , Editura Ion
	Creangă, București, 1985
Topîrceanu, George	– <i>Balade vesele și triste</i> , Editura pentru
	literatură, București, 1966
Vlahuță, Alexandru	– <i>Versuri și proză</i> , Editura Albatros,
	București, 1971

DESPRE MUNCĂ ȘI IARNICIE

- Cel ce cu munca lui și-a câștigat averea, acela numai știe cum s-o păstreze.
- Foamea se uită pe fereastră în casa omului muncitor și nu intră nicidecum pe ușă.
- Furnica își strânge hrană de cu vară pentru iarnă.
- Cum își va așterne, așa va și dormi.
- Când te apuci de vreo treabă, n-o lăsa fără ispravă.
- Dumnezeu dă omului, dar în traistă nu-i bagă.
- Adună cu firul ca să ai cu grămada.
- Cine vrea să mănânce miezul trebuie mai întâi să spargă coaja.
- Ce poți face azi nu lăsa pe mâine.
- Omului cu stăruință toate îi sunt cu puțință.

- ❶ Cum se aplică proverbul „Cum își va așterne, așa va și dormi.” în viața unui elev?
- ❷ De ce nu intră foamea în casa omului muncitor? De ce se uită doar pe fereastră?
- ❸ Realizează un text, din 5-7 enunțuri, cu titlul „Adună cu firul ca să ai cu grămada.”
- ❹ Ai lăsat vreo treabă „fără ispravă”? Când? De ce?
- ❺ Ce „avere” ai câștigat tu? Cine te-a ajutat?
- ❻ Găsește cuvinte cu sens asemănător și, respectiv, opus pentru fiecare dintre cuvintele: „strânge”, „averea”, „nu bagă”, „stăruință”, „a câștigat”, „să ai”.

DESPRE PĂRINȚI ȘI COPIL

- Copilul răzgâiat rămâne neînvățat.
Din stejar, stejar răsare.
- Mărul nu cade departe de pom.
 - Așchia nu sare departe de pomul tăiat.
 - Sângele apă nu se face.
 - Ce naște din pisică șoareci mănâncă.
 - Pomul după roade se cunoaște.
 - Copilul rău e blestemul lui Dumnezeu.
 - Cum e unchiul, și nepotul.

- ❶ Găsește cuvinte cu același înțeles pentru: „răzgâiat”, „răsare”, „roade”, „rămâne”, „rău.”
- ❷ De ce mănâncă pisica șoareci?
- ❸ Explică proverbul: „Pomul după roade se cunoaște.”
- ❹ Există vreo asemănare între tine și vreun membru al familiei tale? Care ar fi aceea/acelea?
- ❺ Alcătuieste un dialog, din 6-8 replici, pornind de la proverbul: „Copilul răzgâiat rămâne neînvățat.”

DESPRE OMENIE

- Binele pe om îl scapă cu vremea de foc și apă.
De te latră vreun câine, astupă-i gura cu pâine.
Omenia omenie cere, și cinstea, cinste.
- Oricine ești, și oriunde ești, și oricum ești, adu-ți aminte că ești om.
Cu cât mai mare ești, cu atât mai îndatorat ești la omenire să slujești.
Omul în necazuri se cunoaște om mare, când toate le trece cu răbdare.
Omul cu omenie de nimic nu se ferește, decât numai de rușine.
Cine bate la poarta altuia o să bată și altul la poarta lui.

- 1 Găsește câte trei cuvinte înrudite cu: „cinste“, „om“, „necazuri“, „rușine“.
- 2 Ce înțelegi prin proverbul „Omenia omenie cere, și cinstea, cinste“.
- 3 A bătut cineva la „poarta“ ta sau a familiei tale pentru a cere ajutor? Cum a fost ajutat?
- 4 Ai trecut vreodată printr-o situație în care să trebuiască să dai dovadă de răbdare? Când?
- 5 Ești mulțumit de tine ca om? Motivează răspunsul.

DESPRE PRIETENIE

- Prietenii nu se cumpără cu bani.
- Prietenul vechi este ca vinul, care, pe cât se învechește, p-atât mai cu gust se bea.
- Cel ce se jeleşte și se bucură împreună cu tine, acela ți-este amicul cel mai bun.
- Cel ce se prietenește cu oameni de treabă se-ndreaptă.
- Dacă din nenorocire ai prieten nerod, tu fii înțelept.
- Dacă prietenul tău este miere, tu nu umbla să-l mănânci pe tot.
- Prietenia nu o găsești gata făcută.
- Nicio avere nu-i mai bună decât prietenul cel bun.
- După prieteni se cunoaște omul.

SARCINI DE LUCRU

- 1 Scrie cuvinte cu înțeles opus pentru: „prietenul“, „nerod“, „nenorocire“, „avere“.
- 2 Cum se cunoaște un prieten adevărat?
- 3 De ce nu trebuie „să mănânci tot prietenul de miere“?
- 4 Explică proverbul „Cel ce se prietenește cu oameni de treabă se-ndreaptă“?
- 5 Ce fel de om crezi că este cel „bogat în prieteni“?

DESPRE OBRĂZNICIE

- Cu obraz gros și semeț și cu gura de orbeț.
- Este gros la obraz.
- Îmi crapă obrazul de rușine.
- Înțelepciunea, de are vreun vrăjmaș, are pe obrăznicie.
- Fugi de obrăznicie, că-n multe necazuri curând și rău te bagă.
- Obrăznicia și batjocura – cele mai urâte călăuze, că te duc la necinste.
- Obraznicul în ochi te ocărăște, că nu cunoaște rușinea.

- 1 Caută în dicționar explicațiile cuvintelor: „semeț“, „orbeț“, „călăuză“, „ocară“. Formează câte un enunț cu fiecare dintre acestea.
- 2 Explică zicătoarea „Este gros la obraz.“
- 3 Ești de acord cu afirmația conform căreia vrăjmașul înțelepciunii este obrăznicia? Motivează răspunsul.
- 4 Crezi că mai există și alți vrăjmași ai înțelepciunii? Care sunt aceștia și de ce?
- 5 Alcătuieste un text, din 5-7 enunțuri, cu titlul „Fugi de obrăznicie“.

DESPRE PREVEDERE

- Cum îți vei așterne, așa vei dormi.
- Păzește-te de rele, ca să nu dai de belele.
- Paza bună trece primejdia rea.
- Mai bine să întreacă decât să n-ajungă.
- Păzește-te singur, dacă vrei ca și Dumnezeu să te păzească.
- Cine întreabă de două ori nu greșește niciodată.
- Mai bine te întoarce, decât să rătăcești.
- Seamănă la tinerețe, ca să ai ce culege la bătrânețe.
- În oala acoperită nu cad gunoaie.

- 1 Ce trebuie să semene un om la tinerețe?
- 2 De ce este bine să întrebi de două ori?
- 3 Ce i s-ar putea întâmpla cuiva care s-a răcicit?
- 4 Când și unde ai aplicat învățătura unuia dintre proverbele date?
- 5 Proverbul „În oala acoperită nu cad gunoaie.” este valabil numai în bucătărie? Motivează răspunsul.

DESPRE MINCIUNĂ

- Mincinos pe mincinos nu poate înșela.
- Minciuna are picioare scurte.
- Vorba multă nu e fără minciuni.
- Vremea cu încetul poate să le descopere pe toate.
- Spune la gogoși ...
- A se ascunde după deget.
- Banul furat își spune stăpânul.
- Minciuna ca glonțul în apă se afundă și îndată ca frunza iese în undă.
- A umblat cât a umblat, dar acum i s-a-nfundat.
- Ulciorul nu merge de multe ori la apă.
- Cine a mințit o dată nu se mai crede nici când spune și adevărul.
- Cine se învață mincinos, când spune adevărul, se îmbolnăvește.

SARCINI DE LUCRU

- 1 Explică proverbul „Minciuna are picioare scurte”.
- 2 Relatează, în scris, o situație în care tu ai constatat că „Ulciorul nu merge de multe ori la apă”.
- 3 Prin ce se aseamănă minciuna cu glonțul și frunza?
- 4 De ce este greu să-l crezi pe cel care a mințit cândva?
- 5 Cum poate fi „vindecat” un mincinos?

DESPRE DEMNITATE

- Omul cinstit se ține de cuvânt.
Fii după cum te arată chipul!
A alege din două una.
A cui e iapa e și mânzul.
Ce-am avut și ce-am pierdut.
Fiecare este stăpân pe capul lui.
Nu după suman trebuie judecat omul.
Numele bun e mai scump decât aurul.

- 1 Formulează enunțuri în care să folosești cuvintele: „demnitate”, „chipul”, „mânzul”, „suman”.
- 2 Cui i-ai putea adresa îndemnul: „Fii după cum te arată chipul!”? Când și de ce?
- 3 Exprimă-ți părerea în legătură cu zicătoarea „Ce-am avut și ce-am pierdut”.
- 4 Găsește cuvinte cu sens asemănător pentru: „cinstit”, „chip”, „a pierde”, „om”, „scump”.
- 5 Povestește o întâmplare prin care ai trecut și în care n-ai putut aplica proverbul „Fiecare este stăpân pe capul lui”.
- 6 Alcătuiește o listă cu cel puțin cinci situații în care clasa ta a avut de ales „din două una”.

LEGENDE SOARELUI ȘI A LUNII

La începutul lumii, când nu erau oameni decât foarte puțini, trăia un om drept și cu frica lui Dumnezeu. Și omul nostru avea un băiat și o fată.

A crescut băiatul mare, flăcău de înșurat, și fata s-a făcut codană de măritat. Și era frumoasă fata, frumoasă ca-n povești.

Flăcăul trebuia să se însoare și, pornind pe drumul împețitului, a jurat că nu va lua de soție decât pe o fată care să fie frumoasă și mândră ca sora sa.

A umblat el în lungul și în latul pământului, dar n-a găsit fată frumoasă ca sora lui.

Și atunci diavolul, care caută pe toate cărările ca să ducă pe oameni la pierzanie, i-a șoptit într-o noapte ca să ia de soție pe frumoasa care fusese născută din același tată și din aceeași mamă.

Gândul i-a venit pe nesimțite și a încolțit în inima lui încetul cu încetul, până când s-a prefăcut în hotărâre.

— Soro dragă, a zis flăcăul, cum bine știi, am umblat în lungul și-n latul pământului și n-am putut găsi femeie ca să-ți semene și am jurat că nu mă voi însura până ce nu voi afla pe frumoasa care să fie mândră și aleasă ca tine. Nu-mi rămâne decât să te iau pe tine de nevastă. Gătește-te de nuntă.

Fata a rămas înmărmurită! Cum să facă ea păcatul acesta strigător la cer? Cum să ia de soț pe fratele ei? Și a încercat ca să plângă și să se tânguiască. Trei zile și trei nopți s-a rugat, nemâncată și nebăută, lui Dumnezeu, ca prin puterea lui cea mare să abată de la ea păcatul acesta.

Dumnezeu, care e bun și mare, s-a milostivit de sufletul acesta tânăr și i-a făcut numai cu cuvântul, pe el Soare și pe ea Lună, blestemându-i ca să alerge toată viața lor și să nu se întâlnească în vecii vecilor.

- ❶ Cum apreciezi faptul că Soarele a fost despărțit de Lună? Motivează răspunsul.
- ❷ Enumeră trei influențe ale celor doi astri asupra vieții pe Pământ.
- ❸ Găsește un alt sfârșit pentru această legendă.
- ❹ Dă o altă explicație pentru separarea Soarelui de Lună.
- ❺ Creează o legendă care să explice transformarea unui băiat într-un stilou.

A fost odată un țăp care avea doi iezi. Și cei doi iezi aflară că dincolo de râu, dacă ar fi trecut podul, ar fi dat de o iarbă mult mai fragedă și mai gustoasă. Țapul, tatăl lor, îi lăsă să vorbească, dar la urmă îi sfătui să se astâmpere, căci podul era păzit de un lup feroce. Dar iezii n-au mai vrut să iasă la păscut până nu le-a făgăduit tatăl lor că-i va trece podul pe malul celălalt al apei, unde era iarba mai fragedă și mai gustoasă.

— Ei bine, fiii mei, mâine vom trece podul, dar pe rând, le spuse țăpul. Și le dădu sfat ce să răspundă lupului dacă-i va întreba cine sunt și ce caută pe podul lui. Iezii l-au ascultat. Și când să treacă cel mic pe pod, auzi:

— Hei, cine îndrăznește să tropăie pe podul meu?

— Eu sunt, un biet ied cucuiet. Mic și slab. Mă duc să pasc dincolo de apă iarbă fragedă și grasă, se bălbâi iedul cel mic.

— Bine, mai stăm noi de vorbă la întoarcere! îi spuse lupul, la ideea că la întoarcere va fi mai gras și mai gustos pentru el.

Tudora Vrâncioaia avea șapte fii vânjoși și înalți ca brazii, toți oieri ce-și purtau turmele pe pajiștile înverzite ale munților și care se luau la trântă cu fiarele pădurii ce ar fi încercat să le răpească vreo mioară. Cum ajunse la stână, își strânse feciorii pe lângă ea și le povesti cele întâmplate. Nădejdea babei era ca frații să alerge în stânga și în dreapta să adune laolaltă pe toți voinicii ținuturilor acelea, apoi împreună cu Ștefan să pornească la luptă și să-i izgonească pe turci din țară.

Flăcăii ascultară uimiți cele spuse de mama lor și inimile începură să le bată tare în piept la gândul că aveau să lupte alături de Măria Sa, Ștefan, ca să-i alunge pe turci și să-și scape țărișoara dragă de greaua năpastă. Se răspândiră în cele șapte părți ale Vrancei și se suiră pe munți, își luară buciumele și suflară în ele de se auziră până hăt, departe.

Buciumele din coajă de tei ale celor șapte frați răsunară lung în noapte, când dulce și legănat, când aspru și cutremurător. În curând, le răspunseră buciumele de pe alte piscuri mai îndepărtate, semn că toți voinicii de prin munții cei împăduriți auziseră chemarea la luptă și coborau în pâlcuri dese spre casa Tudorei Vrâncioaia pentru a-l întâlni pe măritul Voievod Ștefan.

Când se trezi Ștefan-Voievod a doua zi, și mai cătrănit decât fusese cu o seară înainte, îi povesti mătușii Tudora cum năvăliseră turcii în țară câtă frunză și câtă iarbă, cum se luptase el alături de moldovenii lui trei zile și trei nopți, dar otomanii îi risipiseră oastea și acum prădau satele românilor și omorau oameni nevinovați. Bătrâna îl încurajă, văzându-l așa întristat, și numaidecât îi arătă Măriei Sale pe cei șapte feciori ai ei, veniți fiecare cu câte o ceată mare de voinici strânși de prin munți.

Ștefan ieși din casă și rămase uimit când zări pâlcurile cele multe de voinici munteni, înarmați până-n dinți cu coase și topoare, cu arcuri și săbii ce luceau ca aurul în soarele de dimineață. Atunci, Vrâncioaia îi grăi:

— Iată, Doamne, ți-i dau pe cei șapte feciori ai mei, toată nădejdea bătrâneților mele, să pornești cu ei la luptă aprigă și să-i izgonești pe păgâni. Ei ți-au strâns oaste mare de plăieși, tot unul și unul, dornici să ți se alăture în bătălie. Să fii cu inima vitează, Măria Ta, și să te întorci biruitor.

După ce termină ce avea de zis, bătrâna își chemă fiii lângă ea și îi urătă domnitorului. Ștefan, îmbărbătat de cuvintele Vrâncioaiei, privi cu mândrie la ei și le laudă voinicia și dorința de a lupta pentru țărișoara lor. Îi mulțumi din suflet și babei Tudora:

— Să trăiești, mătușă Vrâncioaia, și să-ți dea Dumnezeu sănătate pentru tot ajutorul și pentru toată dragostea de țară ce mi-ai arătat.

Apoi, Ștefan chemă cetele de vrânceni și plecară cu toții prin codri, peste munți, să ajungă din urmă armia otomană.

Pe când baba Tudora urca sus în munte, la stână, să păzească ea oile în locul fiilor ei, Ștefan, cu cei șapte flăcăi, cu mulțimea de munteni și cu rămășițele din oastea lui risipită, își alcătui o nouă oștire. Cu ea plecă în întâmpinarea sultanului Mahomed și a armatei sale și-i ajunse la Dunăre.

Acolo, îi izbiră drept în coastă pe vrăjmași. Toți oștenii se luptară voinicește, de cădeau turcii sub loviturile moldovenilor ca frunzele toamnei din codru. În fruntea lor, Ștefan secera dușmanii ca o vijelie, iar flăcăii dați de Vrâncioaia luptau lângă el, apărându-l ca niște lei, lovind în dreapta și-n stânga. În curând, câmpia se înroși de atâta sânge vărsat.

Ștefan îi învinse astfel pe turci, alungându-i afară din țară.

Apoi, de fericire, dădu un ospăț mare, unde chemă pe toți oștenii săi să petreacă și să se veselească. Veniră și cei șapte fii ai Vrâncioaiei și lor le zise:

— Flăcăii mei, v-ați purtat voinicește în luptă. De n-ați fi fost voi și mama voastră, mult rău ar fi făcut dușmanii țărișoarei noastre. Iată, pentru ajutorul și vitejia de care ați dat dovadă, vă dăruiesc cei șapte munți ai Vrancei. Ai voștri să fie în veci, să-i stăpâniți și să-i gospodăriți sănătoși, cu tot neamul vostru. Întoarceți-vă înapoi în codri și duceți-i multă sănătate Vrâncioaiei din partea voievodului Ștefan, care-a găsit la ea ajutor și sprijin în vremuri de restriște.

Mulțumiră voinicii lui Vodă, care le dădu și act scris cu litere de aur cum că erau stăpânii Munților Vrancei. Se întoarseră acasă, își aleseră fiecare câte un munte și se așezară la poalele lui. Acolo s-au întemeiat mai apoi satele Păulești, Bârsănești, Negrilești, Spulber, Bodești, Nistorești și Spinești, purtând toate numele stăpânilor celor șapte munți.